

DE VERKLARING VAN POTSDAM

ongelukkiger geformuleerd zijn dan zij was; hij zei namelijk op een persconferentie dat hij de verklaring 'naast zich neerlegde', en voegde daar o.m. aan toe: 'Wij zullen vastberaden voorwaarts gaan teneinde de oorlog tot een succesvol einde te brengen.'¹ Radio Tokio zond dat uit.

Het zijn deze uitlatingen van de Japanse minister-president geweest die in belangrijke mate bijgedragen hebben tot president Trumans besluit, het al gegeven bevel om Japan met een nieuw, ongekend krachtig wapen te teisteren: de atoombom, niet te annuleren.

*

Het bestaan van het verschijnsel der atoomkernsplijting werd in december '38 door Otto Hahn en Fritz Strassmann, die in Berlijn werkten, overtuigend bewezen.² Daar was een lange reeks van onderzoeken aan voorafgegaan: van Hahn zelf in samenwerking met Lise Meitner, van Irène Joliot-Curie in Parijs en van de Italiaan Enrico Fermi, die in '38 van Rome naar de Verenigde Staten verhuisde. De juiste interpretatie van de resultaten van Hahn en Strassmann was vooral te danken aan de inmiddels naar Zweden uitgeweken Lise Meitner³ en haar eveneens uit Duitsland gevluchte neef Otto Frisch, terwijl de theorie nader werd uitgewerkt door de Deense fysicus Niels Bohr. Na de publicaties van Hahn en Strassmann, respectievelijk van Meitner en Frisch, bestond er begin '39 in de wetenschappelijke wereld geen meningsverschil meer over de hoofdtrekken van het verschijnsel. Verder onderzoek werd in verschillende laboratoria in Frankrijk, Engeland en de Verenigde Staten ter hand genomen.

Voor de verdere ontwikkeling was het belangrijkste gegeven dat bij de splijting van een atoom uranium (de grondstof die daar het best voor in aanmerking kwam) ongeveer één miljoen maal zoveel energie zou vrijkomen als bij de verbranding van een atoom koolstof. Wilde men die nieuwe energiebron gaan gebruiken, dan moest men een kettingreactie opwekken – het waren de Fransman Francis Perrin en de in Bir-

¹ Aangehaald in a.v., p. 232. ² Wat wij over de ontwikkeling van de eerste atoomwapens schrijven, is hoofdzakelijk gebaseerd op het in 1964 verschenen werk van de Britse historica Margaret Gowing: *Britain and Atomic Energy 1939-1945*. ³ Zij was na de *Anschluss* van Oostenrijk (maart '38) door een Nederlandse fysicus bij Groningen over de grens geholpen en was uit ons land naar Zweden doorgereisd.